

Miroslav Demko

VYHLASUJEME:

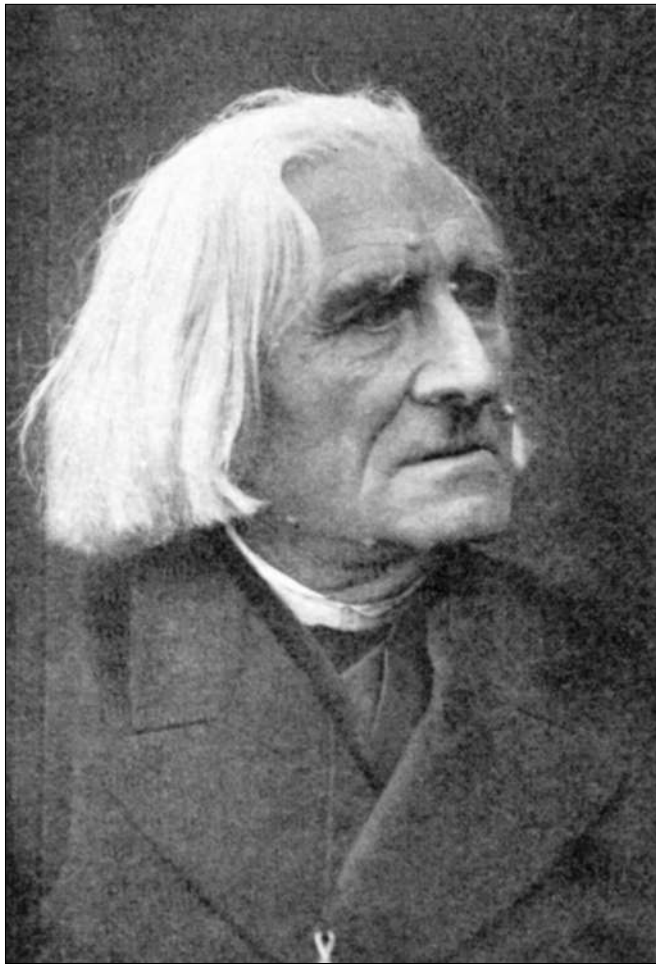
Franz Liszt

je slovenský skladateľ

Odpoveď na články pani Jany Lengovej,
vedeckej pracovníčky Ústavu hudobnej vedy SAV
v Bratislave

Lisztova spoločnosť na Slovensku
júl, 2011

*Jedna z posledných fotografií Franza Liszta
(1811–1886)*

SLOVO NA ÚVOD

K novým pohľadom hodnotenia Lisztovej pozostalosti

Franz Liszt pochádzal z kvantitatívne malého neuznaného národa Slovákov, keď práve on patril medzi prvé exponované európske osobnosti, ktoré pochopili, do akej miery oslavované revolúcie 19. storočia egoisticky neriešili osudy „malých národov“. Svojim nesúhlasom s revolúciou Košúta v Uhorsku, Garibaldiho v Taliansku a podobne až profeticky dokázal z nich vyčítať nebezpečné totalitné konzekvencie v budúcnosti.

Svojou angažovanosťou aj za umelcov týchto malých národov sa snažil poukázať na ich existenciu vo svete. Nie náhodou pričinením Liszta získal ocenenie a pomoc Slováka J. L. Bella, Nóra E. Griega, Čecha B. Smetana a iní. Vieme, že finálne prvé scénické dielo, národná sága Nórov „Arnljot Gelline“ Griega a Björnsona bolo venované Lisztovi. Björnson sa odvdáčil Lisztovi tak, že pokračoval v jeho „diplomackom diele“. Ale konkrétne aj tým, že práve Björnson sa angažoval za Slovákov po masakre v Černovej.

Lisztovo účasťstvo pokračovania vo františkánskej tradícii, obzvlášť svätého Františka z Pauly, cyrilometodského odkazu a vôbec povedomia Lisztovej slovenskej prezentácie na Slovanskom zjazde v Peterburgu s jeho slovenskými (Uhorskými) rapsódiami kompletizovalo obraz tohto slovenského génia už pred storočím.

Nakoniec tesne po Lisztovej smrti si aj v uhorskom parlamente uvedomili, že Franz Liszt, ktorý sa celý život predstavoval oficiálne ako „Uhor“, nebol svojim životom, svojou tvorbou v súlade a predstavami uhorskej histórie, kultúry a politiky z pohľadu Maďarov. ⁽¹⁾

Autor

⁽¹⁾ Poznámka: V prípade prekladov mien a pomenovaní (ako Uhor, Hongrois, Ungarn, Maďar, Slováka, atď.) musí byť dodržaná ich autentičnosť. Čiže tieto neprekladať, aby nedošlo k zmene významu

Preto, že mi nebolo umožnené uverejňovať články p Lisztovi podľa mojich predstáv a stručná, či oneskorená odpoveď na články pani Jany Lengovej by stratili svoj význam, rozhodol som sa vydať moju odpoveď netradičnou formou a to prostredníctvom tejto publikácie.

Miroslav Demko

Pani Lengová pokúša poprieť slovenskú identitu Franza Liszta, deformuje jeho osobnosť, tvorbu a odkaz

Odpoveď na články pani Jany Lengovej, vedeckej pracovníčky Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave a jedinej oponentky na pôde Slovenska, uverejnených v roku 2007 v *Zborníku z 1. konferencie o Franzovi Lisztovi zo strany Slovenska*, v r. 2010 v *Literárnom týždenníku* a v r. 2010 a 2011 v *Hudobnom živote*.

Pani J. Lengová píše:

„Nazdávam sa, že keby sa Liszt cítil byť Slovákom, nebolo by preňho problémom, svoju národnú identitu patrične vyjadriť.“⁽²⁾

Odpoveď M. Demka:

Pani Lengová sa nazdáva nesprávne, čím demonštruje základné nedostatky z gymnaziálnej látky o slovenských dejinách. Tieto deficity nedovoľujú Lengovej pochopiť problém existencie a politickej reality Slovákov v 19. storočí a zároveň jej bránia vytvoriť si základnú predstavu o osude Franza Liszta ako Slováka. A to sú práve pri Lisztovi tie nevysvetlené otázky, s ktorými si biografi nevedeli a nevedia dať rady dodnes. Tým, že tragické dejiny násilnej maďarizácie Slovákov neboli známe alebo skôr boli zatajované, preto aj účasť Slovákov nebola témou v uhorských dejinách (myslíme uhorské a nie maďarské). Pani Lengová, zdá sa, len alibisticky pripomína „maďarizáciu“, keď napríklad aj pán Lendvai podčiara-

⁽²⁾ Jana Lengová: *K otázke identity Franza Liszta. Hypotézy, argumenty a pseudoargumenty*. In: Franz Liszt a jeho domovina. Zborník z 1. konferencie o Franzovi Lisztovi zo strany Slovenska. SBS SAV, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2007, s. 47.

kuje „násilnú maďarizáciu“ („gewaltsame Magyarisierung“) a neopovažuje sa zlahčovať dramatickú minulosť Slovákov. (3) Predstavitelka Slovenskej akadémie vied by si takéto postoj voči Slovensku nemala dovoliť! Už aj preto, že len vysloviť slovenské slovo na verejnosti na týchto územiach (Slovensko, Maďarsko) ešte aj v 20. storočí znamenalo pre Slovákov paličovanie, dereše, peňažné pokuty, prípadne aj iné drastické tresty, ktoré povoloval právny systém. Takýto prístup práve k Slovákom nemal obdoby v žiadnej inej európskej krajine k svojim obyvateľom. V tom je celá zvláštnosť a paradox nepochopených a v skutočnosti aj nenapísaných slovenských dejín.

Boli to predovšetkým kruté zákony práve proti Slovákom, o ktorých sa zmieňujú viacerí autori: L. M. Sch.: „*Magyarismus in Ungarn*“ z roku 1834 a Julius Bunzel „*Ungarn und wir*“ z roku 1918. Sám Franz Liszt na viacerých miestach – samozrejme opatrne – naznačuje maďarizáciu, ktorú veľmi dobre poznal. K maďarizácii prirovnal dokonca ešte aj mazúrku,

Liszt à M. et Mme Jaëll.

Weimar, 9 septembre 1876.

Chers amis,

Dernièrement à Bayreuth, j'ai remis à Saint-Saëns les trois premiers numéros du charmant recueil des Valses de Mme Jaëll, auxquels je me suis permis d'ajouter quelques discrètes annotations (1). Les trouvez-vous bonnes ou mauvaises, chers amis et compositeurs ? Dites-le moi franchement, sans cérémonie quelconque.

Si vous approuvez ma révision (que Saint-Saëns vous communique) je la continuerai et vous enverrai tout le cahier des 15 numéros, dont le dernier en /a mineur : (Ein Baer ist zu mir gekommen - aus war es mit den Liebesgrillen) (2) a un cachet de *Mazourka un peu magyarisée* par la cadence.

Dans le cas où Mme Jaëll prendrait l'ombre d'un déplaisir à mes annotations, je les regrette et les renie de suite, et vous recevrez le manuscrit (avec la copie que j'en ai fait tirer) sans plus de révision.

Quant à l'éditeur de cette œuvre charmante et de réussite certaine, il fera bien de s'empresser à l'acquiescer, car plusieurs de ses collègues sont prêts à la publier.

Votre très affectueux et dévoué

F. Liszt.

Ukážka č. 1: Tento list manželom Jaëllovcom, ktorý nebol cenzurovaný, naznačuje akú mal Liszt mienku o násilnej maďarizácii. In: Maria Jaëll: La Revue Internationale de Musique, N. 12, Printemps 1952, s. 35.

ktorá sa musela červenať od maďarizácie – Liszt vo svojom liste píše manželom Jaëllovcom z 9. septembra 1876: „Mazourka un peu magyarisée“. (5)

Pani Lengová píše:

„O tom, že etnicky bol Franz Liszt nemeckého pôvodu, priniesol už v 30.-tych rokoch 20. storočia spoľahlivé vedecké dôkazy na základe štúdia archívnych dokumentov slovenský historik Věslav J. Gajdoš. Z nich jednoznačne vyplýva, že materinskou rečou Lisztovho otca Adama Liszta bola nemčina (lingua Germanus), teda bol aj nemeckej národnosti.“ (6)

Odpoveď M. D.:

Pani Lengová neberie do úvahy argumentácie, ktoré som uviedol o Gajdošovi v súvislosti s rodným jazykom Franza Liszta v mojich predchádzajúcich knihách, predovšetkým v knihe *Stratený syn Slovenska Franz Liszt*. (7) Aj preto nekriticky udáva záznamy o Lisztových rodičoch bez toho, aby si uvedomila, že ak Lisztov otec samozrejme ovládal slovenský, tiež vynikajúco latinský jazyk a len slabšie nemecký, do dokumentov sa mohol zapísať len nemecký jazyk. Už nechcem do-

(3) Paul Lendvai: *Die Ungarn. Eine tausendjährige Geschichte*. Goldmann, s. 234. Dr. Julius Bunzel: *Ungarn und wir*. C. A. Schwetschke & Sohn, Berlin, 1918, s. 42. L. M. Sch.: „*Magyarismus in Ungarn*“ z roku 1834.

(4) Paul Lendvai: *Die Ungarn. Eine tausendjährige Geschichte*. Goldmann, s. 234. Paul Lendvai podčiarkuje „násilnú maďarizáciu“ „gewaltsame Magyarisierung“. Dr. Julius Bunzel: *Ungarn und wir*. C. A. Schwetschke & Sohn, Berlin, 1918, s. 42. L. M. Sch.: „*Magyarismus in Ungarn*“ z roku 1834. Na strane 42 nás autor poučuje o dnes už neznámych definíciách materinského jazyka.

(5) Maria Jaëll: La Revue Internationale de Musique, N. 12, Printemps 1952, s. 35.

(6) J. Lengová: *Fikcia: Franz Liszt ako Slováč*. In: Hudobný život, roč. 42, 2010, č. 9, s. 9.

(7) M. Demko: *Stratený syn Slovenska Franz Liszt*. Slovenská biologická spoločnosť SAV, Bratislava, 2008 (korigované a doplnené vydanie), s. 15-16. Pozri zoznam základnej publikačnej činnosti v dodatku tohto článku.

nekonečna opakovať, že slovenčina nebola uznaným jazykom, preto sa v dokumentoch uvádzala len vo výnimočných prípadoch. Tiež je nezodpovedanou otázkou, ako je možné, že Lisztova matka „Rakúšanka“ nenaučila svojho syna dokonale nemecky? Rovnako chýbajú dokumenty ku genealógii. Akým právom si Lengová dovolila použiť zvýšený tón k otázke Lisztovho materinského jazyka, ktorý patrí k najväčším nedoriešeným problémom? K tomu patrí aj moja poznámka na adresu spracovania Lisztovej pozostalosti a jeho pôvodu, ktorá vyšla takmer 50 rokov po Lisztovej smrti.⁽⁸⁾ A aj preto dokumenty Csekeyho aj Gajdoša v nových súvislostiach a objavoch sú definitívne prekonané. Teda nechápem, prečo sa pani Lengová nekriticky opiera o tieto staré dokumenty.

Alan Walker, ktorý predstavuje v súčasnosti svetovú autoritu v lisztovskej otázke, pripomína, že ak máme hovoriť o tak jednoduchej – prirodzenej otázke, akou je Lisztov pôvod, tak napriek rôznym a mnohým dokumentom je záhadou, prečo nemôžeme uzavrieť tento problém.⁽⁹⁾ Svojím vyjadrením a s bohorovnou istotou si Lengová dovoľuje degradovať Walkera, Elscheka a aj samotného Gajdoša, z ktorého prác si vyberá isté čiastkové výsledky, ba dokonca svojim bulvárnym štýlom degraduje aj samotného rakúskeho prezidenta a rakúskych muzikológov. Navyše paradoxne uvádza Walkera v použitej literatúre bez toho, aby sa vôbec oboznámila s obsahom diela tohto autora (pozri Lengovej interpretáciu Walkerových prác v *Hudobnom živote* č. 1-2).

Lengová postupne preberá moju literatúru, no zároveň ju znehodnocuje. Na jednej strane hovorí o nemeckom pôvode

Za slovenčinu na verejnosti boli dereše a vysoké pokuty

Za vyslovenú vetu v slovenčine na verejnosti boli vysoké pokuty alebo dereše (viď. obrázok). Táto prax sa realizovala v strednej Európe len na Slovákoch pre ich slovenčinu ešte aj po rozpade monarchie, dokonca na pôde dnešného Maďarska, ešte aj po druhej svetovej vojne. Tieto metódy maďarizácie vymizli v publikáciach historikov, ba aj muzikológov. Snáď nemali vplyv takéto zákony a metódy aj na problematiku okolo dokumentácie, zápisov, či identifikácie Slovákov? V čase života Franza Liszta bolo riskantné čo i len písať o týchto veciach, alebo spomenúť ich v dopisoch! Snáď slovenské slovo na verejnosti s predstavami dereša neznamena zatajenú identitu a nedokumentované vedomie Slovákov v minulých storočiach?

⁽⁸⁾ M. Demko: *Stratený syn Slovenska Franz Liszt*. Slovenská biologická spoločnosť SAV, Bratislava, 2008 (korigované a doplnené vydanie), s. 8. Myslím tu na Petra Rabeho, ktorý roku 1931 vydal o Lisztovi známe dielo „*Leben und Schaffen*“. Samozrejme, že aj toto dielo nezodpovedalo otázky, ktoré stoja pred nami dodnes.

⁽⁹⁾ Alan Walker: *Franz Liszt*. Tome I. Fayard, 1989, s. 52: „Étant donné la masse d'informations dont nous disposons a présent sur les origines familiales de Liszt, on peut réellement s'étonner du fait qu'un sujet aussi évidemment simple et fondamental que son identité national ait pu encore faire l'objet de discussions a l'époque moderne.“

Liszta a na druhej strane o jeho maďarskej identite, prípadne aj o jeho príslušnosti, že patrí všetkým a je európskym skladateľom (pripomínam, že na prvej konferencii o Lisztovi v roku 2007 Lengová prehlásila, že Liszt je Maďar, čo postupne korigovala). Ak dnes Lengová dokazuje, že materinský jazyk Liszta bola nemčina, je to zase nepresnosť, ktorú vyvracia aj sám Walker. Teda nerozumiem, prečo Lengová uvádza v literatúre Walkera, ktorého neakceptovala. Walker komentuje, že Lisztova nemčina bola absolútne zlá a cituje Fanny Lewaldovú, ktorá pri stretnutí s Lisztom vo Weimare roku 1848 spomína, ako museli prejsť na francúzštinu, pretože Lisztovi nemčina vôbec nešla.⁽¹⁰⁾ Vieme, že sám Liszt píše o tom, ako mu nejde nemčina v dokumente, ktorý spomína aj Walker (ide o Lisztov list Franzovi von Schoberovi z 5. decembra 1840), kde uvádza: „Ty vieš, že nikdy nepíšem nemecky“⁽¹¹⁾. Pri Lisztovej nemčine je zarážajúca ešte ďalšia skutočnosť a neuveriteľná súvislosť, ktorú uvádza Walker: ak Liszt v mladosti hovoril nemecky, tak ako je možné, že ani po 13 rokoch života vo Weimare (1848-1861) neovládal nemčinu.⁽¹²⁾ Aj výrok Lisztovej matky v starobe o nešikovnosti jej nemčiny je výrečný: „...in ihrem ungelenken Deutsch“ (Klára Hamburger: Franz Liszt, 1986). Aký bol teda materinský jazyk Franza Liszta, keď vieme, že maďarsky nevedel a odmietal sa maďarčiniu učiť, čo sa mu vyčítalo, a francúzštinu sa začal učiť až ako 15-ročný? Odpovedám: Bola to slovenčina, ktorou sa nesmeli hovoriť ani písať a právny systém nedovoľoval informácie o tomto jazyku ani uvádzať!

K novému prepracovanému prekladu a vydaniu diela *Stratený syn Slovenska Franz Liszt*, ktorý vyšiel v českom jazyku pod titulom *Ukradený skladateľ Franz Liszt* v roku 2010,

(10) Alan Walker: Franz Liszt. Tome I. Fayard, 1989, s. 16.

(11) Idem: „Tu sais que je n'ecris jamais en allemand.“

(12) Idem.

Pani Lengová píše:

„*Ak Oskár Elschek robí reklamu Demkovmu českému prekladu Ukradený skladateľ Franz Liszt (2010), treba si všimnúť, že nový názov so starým textom evokuje aj „čaro“ nechceného. Z titulu nie je jasný pôvodca činu, teda ten, kto kradol. Ukázal sa tu freudovský syndróm, že podvedomie človeka pracuje a prezradí ho – aj keď si to racionálne nechce pripustiť.*“⁽¹³⁾

Odpoveď M. D.:

Je neuveriteľné, že do rámca takejto vážnej polemiky komponuje pani Lengová takéto poznámky. V skutočnosti nový názov českému vydaniu knihy *Stratený syn Slovenska* dala pražská prekladateľka Dr. J. Časnochová a vydavateľ, ktorí mi predložili preloženú knihu s týmto titulom, s čím som súhlasil, nakoľko bol výstižný. Myslím si, že maniera freudovských syndrómov je hrou na tenkom ľade a táto cesta úvah sa môže otočiť proti každému, čo vonkoncom nie je žiadúci spoločenský úkaz. Ako napríklad môžeme hodnotiť nadpis článku o Slovenskej hudobnej únii pani Lengovej „*Vlk v ovčom rúchu*“ (In: *Literárny týždenník*, 1991, č. 9, s. 15)?

Pani Lengová píše:

„*Franz Liszt bol mnohvrstevnou a zložitou osobnosťou. Jeho identita sa formovala v kontakte s rôznymi národnými a kultúrnymi spoločenstvami. Prečo teda tvrdiť, že mal iba jednu identitu, a to slovenskú, ktorú navyše musel šifrovať, teda zatajovať?*“⁽¹⁴⁾

(13) Jana Lengová: Franz Liszt - čo rozprávajú pramene. In: *Hudobný život*, 2011, roč. 43, č. 1-2, s. 27.

(14) Jana Lengová: *K otázke identity Franza Liszta. Hypotézy, argumenty a pseudoargumenty*. In: Franz Liszt a jeho domovina. Zborník z 1. konferencie o Franzovi Lisztovi zo strany Slovenska. SBS SAV, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2007, s. 38.

Odpoveď M. D.:

Čo k tomu dodať? Keby si pani Lengová prečítala svoj výrok niekoľkokrát, snáď by pochopila, čo napísala. Čo sú to za formulácie? Čo znamená mnohvrstevná osobnosť Franza Liszta? Ako by sa to dalo preložiť do iných jazykov? Kto je potom jednovrstvová osobnosť? Snáď Brahms, Wagner, Berlioz, ktorí sa asi nestretávali s rôznymi kultúrnymi spoločnosťami? Kto vlastne v Európe žije tak, že sa nestretne so žiadnym cudzincom, či s inými kultúrami? Zdá sa, že ide o prevenciu: v prípade problému Liszta ako Maďara predstavovať ho tak, aby patril všetkým. Pani Lengová sa azda vysmieva Slovákom aj Lisztovi, že v minulosti museli šifrovať, teda zatajovať svoju identitu? Jej výroky zároveň presne demonštrujú úroveň poznania problematiky Franza Liszta pred pol storočím v tejto maďarskej koncepcii, ktorá je dnes neakceptovateľná. Naivné názory na Liszta dnes už neobstoja.

Pani Lengová sa pod nadpisom „Politicko-spoločenský aspekt“ pustila do vážnej témy prekladu pojmov Uhor – Maďar, ktoré sú spojené s Lisztovým, stále sa opakujúcim vyhlásením „*Je suis Hongrois*“, ktoré som preložil ako „*Ja som Uhor*“.

Pani Lengová k tomu píše:

„Jedným z hlavných argumentov pre údajnú slovacitu Franza Liszta v knihe Stratený syn Slovenska Franz Liszt je Lisztovo vyhlásenie: „*Je suis Hongrois*“ (Som Uhor). Týmto konštatovaním vraj mal Liszt vyjadriť: Som Uhor, a teda Slováč. To je však omyl!“ ... „Do akej miery tu ide o historickú relevanciu a do akej miery o dodatočný historický konštrukt? Keď sa pozrieme do súčasného francúz-

(15) Jana Lengová: *K otázke identity Franza Liszta. Hypotézy, argumenty a pseudoargumenty*. In: Franz Liszt a jeho domovina. Zborník z 1. konferencie o Franzovi Lisztovi zo strany Slovenska. SBS SAV, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2007, s. 42.

sko-slovenského slovníka pri slove *Hongrois* je preklad *Maďar!*“⁽¹⁵⁾

Odpoveď M. D.:

Keď ide o históriu, mala by si pani Lengová zásadne všimnúť historické slovníky a nie len súčasné! Tu nejde o nejaký historický konštrukt, ale o demonštráciu aj jej neznalostí slovenských dejín a prekladových – jazykovedných problémov, ako som to už naznačil, a ktoré neboli dodnes doriešené. Týmto výrokom potvrdzuje, že nielenže nie je schopná zvládnuť tému a tým kompletnú problematiku Liszta, ale domnievam sa, že tieto absencie jej s veľkou pravdepodobnosťou nedovoľujú plniť závažné úlohy z hľadiska akadémie. Ináč si neviem vysvetliť, ako sa mohla dopustiť pracovníčka SAV takejto chyby. Pani Lengová skutočne nevie, že Magin, Bajza, Štúrovci a ďalší Slováci sa tiež predstavovali ako Uhri?! Výsmechom všetkého je skutočnosť, že tento problém vnímajú už aj elitní európski muzikológovia, napr. reprezentatívny rakúsky muzikológ Gerhard J. Winkler, ktorý si neodpustil upresnenie: „Liszt und Hummel sind durch ihre Herkunft „Ungarn“, ohne „Magyaren“ zu sein.“⁽¹⁶⁾ Rovnako správne v tomto kontexte reagovali na prvej konferencii o Lisztovi roku 2007 M. Majtán, L. Deák a nakoniec aj O. Elschek.⁽¹⁷⁾ Kto by si ešte nespomenul na známe

(16) Gerhard J. Winkler: *Johann Nepomuk Hummel und Franz Liszt*. In: Auf den Spuren von Johann Nepomuk Hummel. Bericht zum Kongress aus Anlass des 230. Geburtstages von J. N. Hummel am 30.-31. Mai 2008 in Bratislava. Herausgeben Markéta Štefková. Divis Slovakia, Bratislava, 2009, s. 145: „Liszt und Hummel sind durch ihre Herkunft „Ungarn“, ohne „Magyaren“ zu sein. Die Tatsache seiner Geburt auf ungarischem Boden stellte für den Zeitgenossen der Klassik, Johann Nepomuk Hummel, keine Frage dar, die auf sein späteres Leben irgendeine Auswirkung gehabt hätte. Es wurde als „nationales“ Problem virulent erst die eine Generation später, für Franz Liszt, der sich bereits selbst in die Entscheidung versetzt sah, welcher „Nation“ er eigentlich angehöre, ganz zu schweigen dann von seinen späteren Kollegen Mihály Mosonyi, Carl Goldmark, Joseph Joachim, Franz Schmidt usw. Die alle wie er in dieser mehrheitlich deutschsprachigen Gegend Westungarns geboren sind oder ihre Sozialisation hier empfangen.“

(17) *Franz Liszt a jeho domovina*. Zborník z 1. konferencie o Franzovi Lisztovi zo strany Slovenska. SBS SAV, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2007.

výroky samotného Otta von Habsburg k tejto téme: „To však slovenskej šľachte nebránilo myslieť uhorsky (ungarisch zu denken), pretože v tomto období pojem uhorský (ungarisch) nebol identický s pojmom maďarský (magyarisch)!“⁽¹⁸⁾

K tejto otázke sa v súčasnosti vyjadrili aj Ábel Král, predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a iní. K najvýznamnejším lisztológom Slovenska patrili aj A. A. Baník (*viď. str. 38 a 39*), ktorého pani Lengová nikdy necituje a ktorý tiež podporuje moje stanovisko k Lisztovi.⁽¹⁹⁾

Chcem podčiarknuť, že názory Lengovej a niektorých kolegov z jej okruhu stoja na maďarskej pozícii aj tým, že preklad Uhor-Maďar, aj v súvislosti s Lisztom, chápu historicky len v spojení s maďarským etnikom, čo je prakticky v rozpore so skutočnou realitou. Len tak je možné, že na pôde Slovenska v Bratislave, Liszt nebol a nie je predstavovaný ako Uhor, ale výlučne ako Maďar, čo je z môjho pohľadu a jazykovedného hľadiska aj v záujme Slovenska skutočne škandalózne.

Pani Lengová píše:

„Rovnako nevieme, či si bol Liszt vedomý rozdielu medzi pojmi Hongrois a Magyar.“⁽²⁰⁾

⁽¹⁸⁾ Otto von Habsburg: *Die Slowaken – oder das langsame werden einer Nation*. In: SLOWAKEI, Zeitschrift des Slowakischen Matúš Černák-Institut, München, 1979/80. Otto von Habsburg tu pripomína: „Počas dlhej doby boli Slováci v prevažnej miere nositeľmi uhorskej štátnosti (‘des ungarischen Staatsgedankens’).“

⁽¹⁹⁾ Anton Augustín Baník: *Otázky lisztovského bádania na podklade obširnej ruskej monografie Jakuba Milštejna o Františkovi Lisztovi*. Štátna vedecká knižnica. Literárne a hudobné múzeum, Banská Bystrica, signatúra L-218/79, ev. č. 4048. Baníkova recenzia (163-stranový rukopis) z roku 1979 sa považovala za stratenú (Baníkov archív sa nachádza v Slovenskej národnej knižnici v Martine) a k nahliadnutiu sa mi dostala v bansko-bystrickom archíve v roku 2010. Uvedomil som si, že vydanie tejto Baníkovej práce v jeho dobe by definitívne posunulo poznanie Franza Liszta smerom k môjmu výkladu.

⁽²⁰⁾ Jana Lengová: *K otázke identity Franza Liszta. Hypotézy, argumenty a pseudoargumenty*. In: Franz Liszt a jeho domovina. Zborník z 1. konferencie o Franzovi Lisztovi zo strany Slovenska. SBS SAV, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2007, s. 42.

Odpoveď M. D.:

Zdá sa, že iba pani Lengová to nevie! Tým potvrdzuje, že z profesionálneho hľadiska neovláda problematiku Liszta, najmä Lisztovu literárnu tvorbu. Takisto sa neoboznámila s mojimi prácami o Lisztovi, v ktorých vysvetlujem na čom je postavená celá koncepcia Liszta – Slovák! Ide o prácu *Des Bohémiens et de leur musique en Hongrie*, Leipzig, 1881, kde Liszt úplne jasným spôsobom poukazuje, že Uhri nie sú Maďari (tieto narážky a rozdielnosti nájdete aj v Lisztovej korešpondencii!).⁽²¹⁾

Významný výrok Franza Liszta k svojej domovine, v Bratislave dňa 19. decembra 1839 znie: „Oh! ma sauvage et lointaine patrie! Oh! mes amis, amen!“ („Ó! moja divoká a vzdialená domovina! Ó! moji priatelia, amen!“).⁽²²⁾

Pani Lengová píše:

„V Demkových knihách sa vyzdvihuje slovenská a slovenská problematika tak, že citáty sú často vytrhnuté z kontextu. ... Toto Lisztovo zvolanie v liste Marii d'Agoultovej z Bratislavy, keď sa tu, to znamená opäť aj na pôde bývalého Uhorska, v dňoch 18.-22. decembra 1839 opäť zdržiaval a koncertoval, je pre Demka potvrdením, že Liszt za svoju domovinu považoval Bratislavu a územie dnešného Slovenska.“⁽²³⁾

Odpoveď M. D.:

Pani Lengovej zjavne prekáža spôsob môjho výkladu k tejto otázke, ktorému som venoval príliš veľa času, nakoľko má

⁽²¹⁾ M. Demko: *Franz Liszt compositeur Slovaque*. L'Age d'Homme, Lausanne, február 2003, s. 9. M. Demko: Stratený syn Slovenska Franz Liszt. Slovenská biologická spoločnosť SAV, Bratislava, 2008 (korigované a doplnené vydanie), s. 48.

⁽²²⁾ M. Demko: *Stratený syn Slovenska Franz Liszt*. Slovenská biologická spoločnosť SAV, Bratislava, 2008 (korigované a doplnené vydanie), s. 42.

⁽²³⁾ J. Lengová: *Fikcia: Franz Liszt ako Slovák*. In: Hudobný život, roč. 42, 2010, č. 9, s. 10.

mimoriadny význam pre Bratislavu. Jej prístup k tomuto Lisztovmu výroku by si vyžadoval tiež svojrázny komentár. Preto znova opakujem: V žiadnom inom meste Uhorska tento výrok od Liszta nezaznel. Bolo to len a len v Bratislave a z kulturologického hľadiska každý chápe o čom hovorím. (Mimochodom: tu sa p. Lengovej nejaví tento výrok ako freudovský syndróm...?) Nemusím pripomínať, že keby napríklad Nemci alebo Maďari vlastnili takýto výrok Liszta v spojení s ich územím, debata o identite Liszta by bola definitívne vyriešená.

Ako vieme, asociatívna fantázia *Totentanz* Franza Liszta predstavovala výkladový problém práve tým, že hudobné analýzy a veľmi skromné výroky k tejto skladbe nedávali odpovede ani k Lisztovmu rozhodnutiu skomponovať túto skladbu.

Pani Lengová k tomu napísala:

„Lisztovu kompozíciu Totentanz mohlo inšpirovať dielo Hansa Holbeina. ... Používanie tvarov Todtentanz a Totentanz je otázka vývinu nemeckého pravopisu. ... Názov diela na týchto Lisztových prameňoch je napísaný nasledovne: Todten Tanz alebo Todtentanz.“ ⁽²⁴⁾

Odpoveď M. D.:

Pani Lengová nereaguje na podstatu problému. Odpoveď na mnohé otázky nájde v mojej 200-stránovej knihe *Totentanz Franza Liszta alebo Tanec Slovákov*, ktorú pri príležitosti 200. výročia narodenia Franza Liszta koncom roka 2010 vydala Lisztova spoločnosť na Slovensku. Je to v skutočnosti prvá kniha na túto tému vôbec. Nájde v nej podstatnú informáciu o *Totentanzi*, a teda, že ide zase o tematickú otázku, ktorá nebola zodpovedaná až do našich čias. Aj preto bolo k tejto téme tak málo výkladov a literatúry. To, čo pani Lengová popisuje

⁽²⁴⁾ J. Lengová: *Fikcia: Franz Liszt ako Slováčok*. In: *Hudobný život*, roč. 42, 2010, č. 9, s. 11.

v článku, je len všeobecný popis skladby a nie odpoveď na problém.

Pani Lengová si totiž mylí dve veci: formálny popis skladby s problémom skutočnej motivácie a obsahu diela – čo chcel tým autor povedať! Práve druhá otázka nebola zodpovedaná. Jej poučovanie je komické tým, že sama nepozná odpoveď a keď, tak len hypotetickú: „Lisztovu kompozíciu Totentanz mohlo inšpirovať dielo Hansa Holbeina“. Teda len mohlo.

V mojej knihe upresňujem prvé pomenovanie tejto skladby ako *Dies Irae*. Ak si vo svojich článkoch zrazu pani Lengová spomína na Vševlada Gajdoša, mala by spoznať aj iné done dávna utajované objavy tohto znamenitého autora, ktorého organizátori ani nepustili na lisztovskú konferenciu v roku 1973. Gajdošov objav *Medicejského glagolského kódexu* zo 14. storočia je významným posunom k pochopeniu Lisztovho vzťahu k asociácii *Dies Irae* a jeho súvislosti so Slovenskom. Mám pocit, že p. Lengová nebude schopná objasniť túto problematiku...

Neviem, prečo sa Lengová poponáhľala vysvetľovať túto náročnú tému a nepočkala si na môj výklad, na čo ju upozornil Prof. PhDr. Oskár Elsček, DrSc. Na kritické poznámky Lengovej odpovedám na viacerých stranách, napr. na strane 152 podávam úplné znenie listu Franza Liszta Cosime a Daniele z roku 1873. Čitateľ môže pochopiť do akej miery biblický text na začiatku listu je určujúci, kľúčový, aby sme porozumeli prepomenie na národ (resp. výsmechu tohoto umierajúceho národa – Slovákov vo forme „Todtentanz – Tanec mŕtvych“). Veď o kom v skutočnosti hovorí Liszt s biblickým textom „Všetkým sme utláčaní, ale nie potlačení, sme tiesnení, ale nezúfame, sme prenasledovaní, ale nie opustení...“? A to až v roku 1873! Teda v čase, keď maďarský národ už slávil víťazstvá (Rakúsko-Maďarské vyrovnanie bolo roku 1867).

Oslavy sv. Cyrila a sv. Metoda v Ríme roku 1863
s participáciou Franza Liszta.

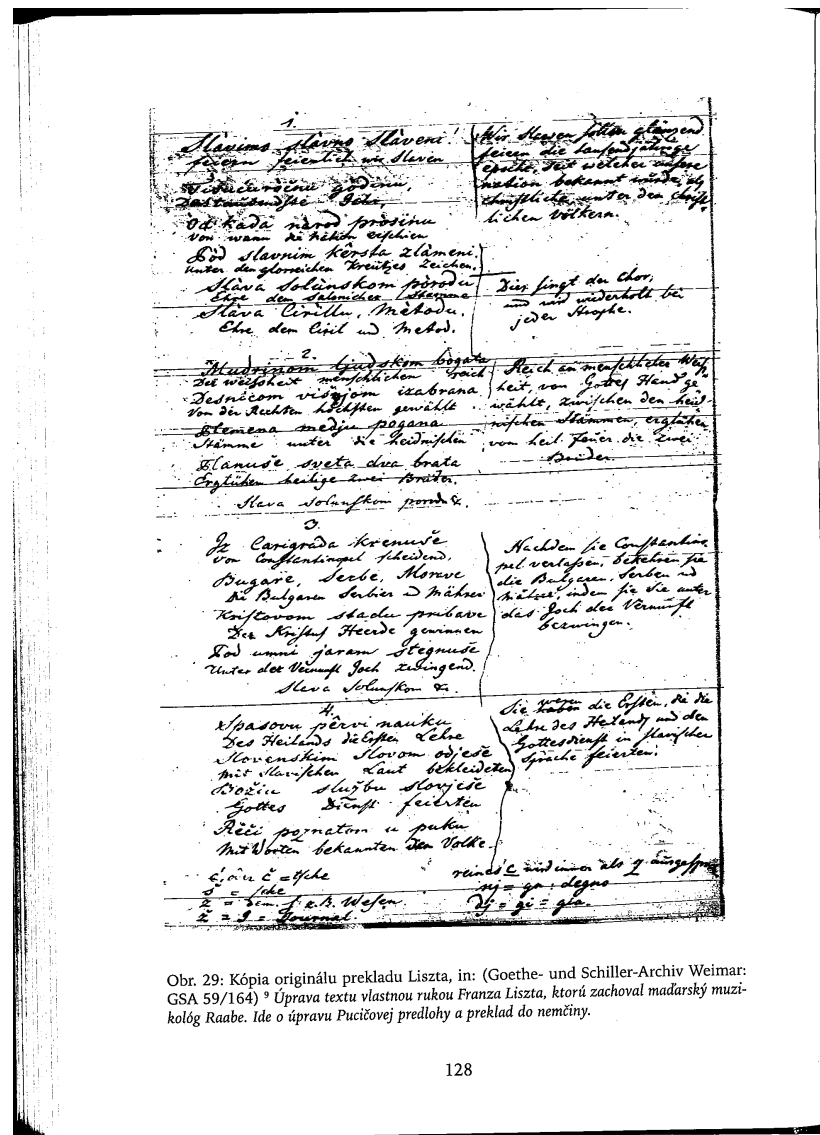
Pani Lengová k tejto téme píše:

„Slávme slávne slávu Slávov slávnych... ale korektne! ... Nie je možné reagovať na všetky skratové tvrdenia v tejto knihe, snád iba k jednej kardinálnej veci. Demko tu publikuje faksimile rukopisného textu hymnusu Slavimo Slavno Slaveni Meda Pucića s pôvodným textom a nemeckým prekladom. ... Demko tvrdí, že tento text je písaný vlastnou rukou Franza Liszta. Túto skutočnosť a z nej vyplývajúce konzekvencie využíva ako argument pre svoju tézu o Lisztovej slovenskej identite. Všetky Demkove úvahy sú však úplne bezpredmetné, lebo sa zakladajú na chybnnej dedukcii. Nejde totiž o Lisztov autograf, čiže text písaný Lisztovou rukou! Celý tento text je písaný inou, nie Lisztovou rukou! Navyše v spodnej časti publikovaného faksimile si možno všimnúť vysvetlivky k čítaniu niektorých písmen ako š, ž, nj, dj a iné, z čoho jasne vyplýva, že ten, pre koho bol odpis tohto textu určený, čiže Franz Liszt, nepoznal výslovnosť týchto písmen, ergo neovládal slovanské jazyky, ani slovenčinu.“⁽²⁵⁾ ... Pani Lengová v Hudobnom živote uvádza niekoľko ukážok Lisztovho písma: „Obrázok 3: List Franza Liszta, Budapešť, 19. 11. 1873, autograf. V porovnaní s rukopisom na obr. 4 má Lisztov rukopis odlišný sklon a ťahy písma, ako aj odlišný tvar niektorých písmen, napríklad 'z' na spôsob nemeckej písanej fraktúry.“⁽²⁶⁾

Odpoveď M. D.:

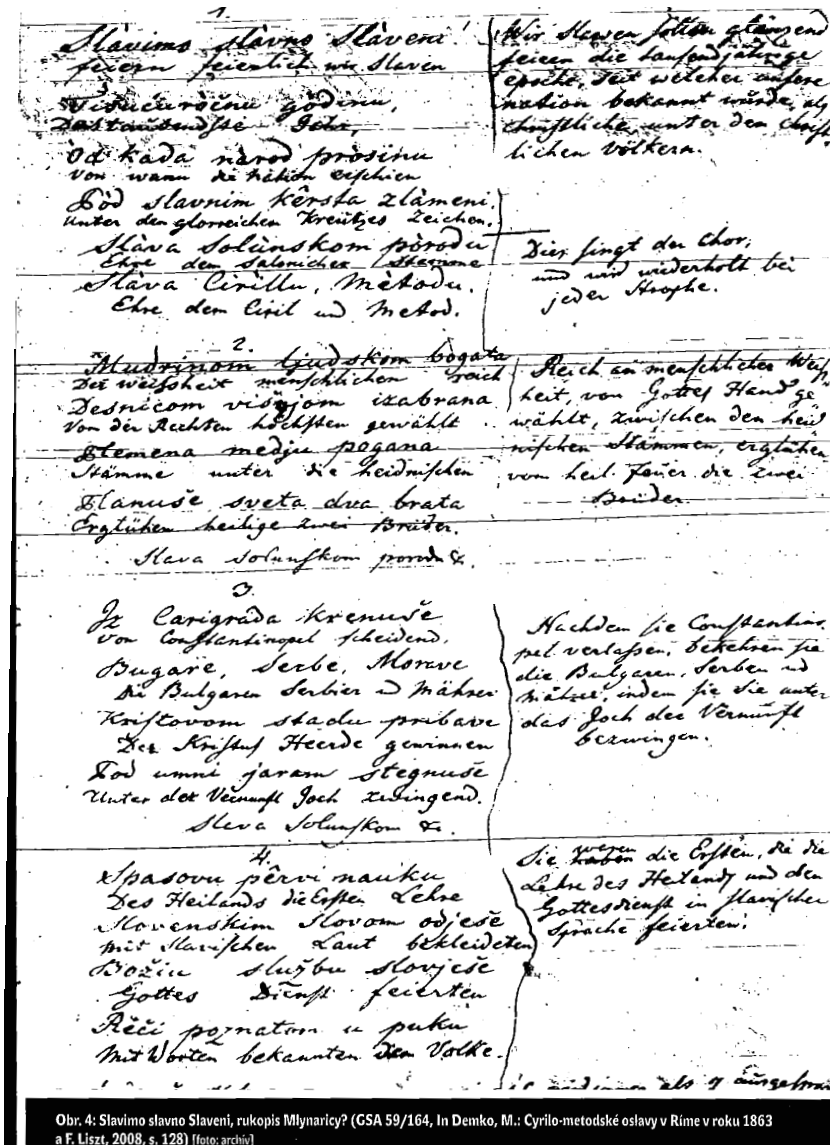
Pani Lengová sa zbytočne usiluje manipulovať čitateľa, ktorého neinformuje, prečo práve Franz Liszt (keby bol Maďar) participoval na oslavách slovanských vierozvestcov v Ríme roku 1863, rovnako prečo neoslavoval Liszt (ako Maďar) sv. Šte-

(25) J. Lengová: *Fikcia: Franz Liszt ako Slováčok*. In: *Hudobný život*, roč. 42, 2010, č. 9, s. 12.

Obr. 29: Kópia originálu prekladu Liszta, in: (Goethe- und Schiller-Archiv Weimar: GSA 59/164) 9 Úprava textu vlastnou rukou Franza Liszta, ktorú zachoval maďarský muzikológ Raabe. Ide o úpravu Pucičovej predlohy a preklad do nemčiny.

Ukážka č. 2: Kópia originálu prekladu Liszta Slavimo Slavno Slaveni. In: M. Demko: *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt. Slovenská biologická spoločnosť, Bratislava, 2008, s. 128.*

Obr. 4: Slavimio Slavno Slaveni, rukopis Mlynaricy? (GSA 59/164, In Demko, M.: Cyrilo-metodské oslavy v Ríme v roku 1863 a F. Liszt, 2008, s. 128) [foto: archiv]

Ukážka č. 3: Pani Lengová prekryla spodnú časť originálu Slavimio Slavno Slaveni, kde prekryla dôležité písmena „s“, „z“ a „ž“, atď.. In: J. Lengová: Franz Liszt – čo rozprávajú pramene. In: Hudobný život, 2011, roč. 43, č. 1-2, s. 26.

fana-kráľa v Budapešti a nakoniec mu ani nevenoval žiadnu skladbu.

Prečo sa pani Lengová pokúša degradovať moju prácu, ktorá je nielen ojedinelá k tejto veľkej téme v spojitosti so Slovenskom v dimenziách celoeurópskej kultúry? Jej obrátenie pozornosti na písmo je pikantným pokusom znevážiť celú vážnu historickú udalosť pre Slovensko a navyše pod novým nadpisom „Slávme slávne slávu Slávov slávných... ale korektne!“, v ktorom sa neslovanský historik nemusí zorientovať! V mojej knihe *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt* (2008) som konštatoval, že text skladby je písaný samotným Franzom Lisztom, samozrejme uhladené a drobné písmo bolo určené pre neslovanskú populáciu. Z textu vyplýva, že Liszt nielenže ovládal slovenčinu a slovanské jazyky, ale že poznal aj detaily slovanských jazykov, ako to demonštroval aj ukážkou o výslovnosti, o fonetických a zvukových zvláštnostiach.

Ak si čitateľ dobre povšimne, pri porovnaní s mojimi ukážkami (knihy *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt*) zistí, že pani Lengová prekryla spodnú časť ukážky Lisztovho rukopisu *Slavimio Slavno Slaveni* ⁽²⁷⁾, takže mám právo hovoriť o manipulácii.

V citovanom Hudobnom živote pani Lengová fantazíruje, že písmená „š“, „ž“ atď. slúžili pre Neslovánov, teda aj pre Liszta, s cieľom správnej výslovnosti. Zároveň podčiarkuje, že nemohol to byť Lisztov autograf, nakoľko zvyčajné Lisztom písané písmeno „z“ nie je v zhode s týmto faksimile. Považuje to za závažný argument s tým, že čitateľ si nemohol vizuálne overiť a dotvoriť obraz o týchto písmenách v prípade jej príkladu.

Aká je skutočnosť?

Ak si uvedomíme, že zvyčajné „z“, ako ho Liszt používal aj pri svojom podpise, nemôže byť použité v uvedenom faksimile,

(26) Jana Lengová: *Franz Liszt – čo rozprávajú pramene*. In: Hudobný život, 2011, roč. 43, č. 1-2, s. 25.

(27) Jana Lengová: *Franz Liszt – čo rozprávajú pramene*. In: Hudobný život, 2011, roč. 43, č. 1-2, s. 26.

F. CHOPIN

PAR

F. LISZT

SIXIÈME ÉDITION

N^o A 118

LEIPZIG

BREITKOPF ET HAERTEL

IMPRIMEURS-ÉDITEURS

1923

Ukážka č. 4: Kto by si mohol dovoliť tvrdiť, že Franz Liszt nevedel o zvláštnostiach slovanských jazykov? In: F. Liszt: F. Chopin. Sixième Édition. Breitkopf & Härtel, Leipzig, 1923 (1852), s. 206.

L'élégance matérielle était aussi naturelle à Chopin que celle de l'esprit. Elle se trahissait autant dans les

mot prend un sens totalement différent, selon le diapason sur lequel on le prononce. Le *z* slave, cette lettre presque impossible à prononcer à ceux qui ne l'ont pas appris dès leur enfance, n'a rien de sec. Elle donne à l'ouïe l'impression que produit sur nos doigts un épais velours de laine, rude et souple à la fois. La réunion des consonnes clapotantes étant rare en polonais, les assonances très aisément multipliées, cette comparaison pourrait s'appliquer à l'ensemble de l'effet qu'il produit sur l'oreille des étrangers. On y rencontre beaucoup de mots imitant le bruit propre aux objets qu'ils désignent. Les répétitions réitérées du *ch* (*h* aspiré), du *sz* (*ch* en français), du *rz*, du *cz*, si effrayants à un œil profane et dont le timbre n'a pour la plupart rien de barbare, (ils se prononcent à peu près comme *geai* et *tche*), facilitent ces minologies. Le mot *dzwięk*, son, (lisez *dzwiénque*), en offre un exemple assez caractéristique; il paraîtrait difficile de mieux reproduire la sensation que la résonance d'un diapason fait éprouver à l'oreille. — Entre les consonnes accumulées dans des groupes qui produisent des tons très divers, tantôt métalliques, tantôt bourdonnants, sifflants ou grondants, il s'entremêle des diphthongues nombreuses et des voyelles qui deviennent souvent quelque peu nasales, l'*a* et l'*e* étant prononcés comme *on* et *in* lorsqu'ils sont accompagnés d'une cédille: *ą*, *ę*. A côté du *c* (*tse*) qu'on dit avec une grande mollesse, quelquefois *ć* (*tsic*), le *s* accentué, *ś*, est presque gazouillé. Le *x* a trois sons; on croirait l'accord d'un ton. Le *z* (*iais*), le *z* (*xed*) et le *z* (*zied*). L'*y* forme une voyelle d'un son étouffé, *eu*, que nous ne saurions pas plus reproduire en français que celui du *t*; aussi bien que lui, elle donne un chatoyant ineffable à la langue. — Ces éléments fins et déliés permettent aux femmes de prendre dans leurs discours un accent chantant ou traînant, qu'elles transportent d'ordinaire aux autres langues, où le charme, devenant défaut, déroute au lieu de plaire. Que de choses, que de personnes qui, à peine transportées dans un milieu dont l'air ambiant, le courant de pensées diverses, ne comportent pas un genre de grâce, d'expression, d'attrait, ce qui en elles était fascinant et irrésistible devient choquant et agaçant, uniquement parce que ces mêmes séductions sont placées sous le rayon d'un autre éclairage; parce que les ombres y perdant leurs profondeurs, les reflets lumineux n'ont plus leur éclat et leurs significances. En parlant leur langue, les Polonaises ont encore l'habitude de

CAMILLE SAINT-SAËNS

DE L'INSTITUT

PORTRAITS

ET

SOUVENIRS

78
(003)
SAI

AA 5200

PARIS (3)

CALMANN-LÉVY, ÉDITEURS

3, RUE AUBER, 3

(1909)

FRANZ LISZT

On ne saurait croire avec quel éclat, quel prestige magique apparaissait aux jeunes musiciens des premiers temps de l'époque impériale ce nom de Liszt, étrange pour nous autres Français, aigu et sifflant comme une lame d'épée qui fouette l'air, traversé par son z slave comme par le sillon de la foudre. L'artiste et l'homme semblaient appartenir au monde de la légende. Après avoir incarné sur le piano le panache du romantisme, laissé derrière lui la traînée étincelante d'un météore, Liszt avait disparu derrière le rideau de nuages qui cachait alors l'Allemagne, si différente de celle

Aký bol cieľ u Saint-Saënsa poďčiarkovať v spojitosti s Lisztom: s slave, a tiež z slave (vid. obrázok)? Dnes to už vieme.

nakoľko sa nedá ním vyjadriť „ž“ (myslím formu „z“ v jeho korešpondenciách, na ktorú nemohol uplatniť mäkčeň). Nakoniec prekvapuje aj veľkosť a forma klasického „z“ v pravom dolnom rohu, ako to môžete vidieť na mojom príklade.

Znovu sa ukazuje, že pani Lengová nemá zvládnutú látku o Lisztovi, obzvlášť tak dôležitú tému akou je Liszt – literát. Neboznámila sa s tak základným materiálom akou je Lisztova kniha o Chopinovi z roku 1852, ktorá nám podáva práve tieto výklady. O tom sa všeobecne vedelo, čo nám pripomína aj literárne dielo Camila Saint-Saënsa. Odporúčam pokúsiť sa doštudovať aj Lisztovu korešpondenciu, ktorá doplnu-

Ukážka č. 6: Jedno z najsilnejších potvrdení o Lisztovej identite Slováka-Sklavóna-Slavóna. In: Camille Saint-Saëns: Portraits et souvenirs. Calmann-Lévy, Paris, 1909, s. 19.

Medzi osobnosťami, slovenskými skladateľmi, na obraze I. Repina z roku 1872 v koncertnej sieni hotela Slaviansky bazár v Moskve vymazaná osoba (ukazuje na ňu šípka), ktorou je v skutočnosti Franz Liszt. K tomu treba dodať, že najväčší obraz Liszta, bol taktiež namaľovaný ruským maliarom Repinom a považuje sa za stratený. ⁽²⁸⁾

end from pre-Christian Russia. Again the public was enthusiastic. At long last, Serov received the recognition he had sought for so long.

For Balakirev, who cared less for opera than did Serov, the road to public recognition was considerably more arduous. In 1862 the Free Music School opened, a philanthropic institution aimed at fostering the musical education of a wide public. Its director, Gavriyl Lomakin, hoped to provide a good basic training through the teaching of choral singing. He asked for Balakirev's assistance, and Balakirev obliged by working with the school's small orchestra. He was able to raise its performance to a fairly high standard, molding it into a suitable ensemble for performing his own work and that of his supporters.

In May 1867 a great event took place. During a visit to St. Petersburg by Czech, Serbian, and Croatian delegates to a Slavic ethnographic congress being held in Moscow, Balakirev organized a concert of Slavic music. Included were works by Glinka, Dargomizhsky, Rimsky-Korsakov, Balakirev, Lvov, Moniuszko, Liszt (the Hungarian Fantasy), and Berlioz (the Hungarian March). (Stasov considered the last two works Slavic because he imagined that "Hungarian" was synonymous with "Slovak.") Cui and Stasov praised the concert in extravagant terms. Stasov used the following words: "May God grant that our Slavic guests never forget today's concert, may He grant that they preserve forever the memory of

Nebol to slovanský znalec ruskej literatúry a umenia, ale istý Francis Maes, ktorý upozornil na slovanský zjazd v Moskve roku 1867, kde sa hrali skladby výlučne slovanských skladateľov, aj Franza Liszta, a kedy „Uhorská rapsódia“ Liszta bola chápaná a pomenovaná ako slovenská. (Viď ruskú štúdiu: Slavianský zjazd v máji 1867, Moskva) Ak Saint-Saën známeho Uhra – Liszta videl ako Sláva, na citovanom Slovanskom zjazde ho chápali ako Slováka.

Literatúra:

V. V. Stasov, in: *Peterburskije Izvestija*, no. 130, 13. máj 1867

Francis Maes, in: *Geschiedenis van de Russische muziek*, <http://books.google.ru>

⁽²⁸⁾ Ivan Lapšin: *Ruská hudba*, Vydavatelství za svobodu, Praha 1947, s. 4

je tieto literárne témy. Je ťažko ospravedlniteľné, že sa pani Lengová púšťa do látky, ktorú neštudovala! Dovolím si upozorniť, aby nestrácala čas študovaním Lisztovej knihy o Chopinovi v českom preklade (Bělohavý, 1947), ktorý sa nachádza v bratislavskej Univerzitnej knižnici, nakoľko je to falzifikát, ako aj iné preklady Lisztových kníh, ku ktorým som ochotný dať výklad. Už aj preto, že uvedená ukážka s touto problematikou slovanského písma z francúzskeho originálu sa v tomto preklade nenachádza.

Pripájam korešpondenciu Alexeja Tolstého s Lisztom v ruštine, ktorá sa uchovávala pred cenzúrou.

Znova pripomínam, že Liszt mohol hovoriť o Bohémoch, Poliakoch, Rusoch a o iných slovanských národoch, ale uviesť pojem Slováč-Slovan bolo protiprávnym činom (čiže nikdy by nemohla byť realizovaná edícia, pretože by sa vystavil právne-šikanovaniu). Aj tento príklad je vážnym dokumentom o Lisztovej slovenskej identite! Treba si uvedomiť, že Poliáci sa nepredstavovali ako Slávi, ale ako „Polacca“ či „Polonia“ (ukázkovo do latinu prepísané meno poľského skladateľa zo 16. storočia Jana Polaka ako Joannes Polonus čiže nie „Slavus“⁽²⁹⁾), podobne sa tiež Česi neoznačovali ako Slávi, ale ako „Bohém“ (napríklad Joseph Mysliveček „il divino Boemo“⁽³⁰⁾), aj Chorváti ako „Kroate“ atď.; ale Slováci boli predstavovaní v synonyme Slávov, Sklavóncov, Tótov atď.

Pani Lengová dokonca stavia otázku, prečo sa Slováci neprihlásili k výročiu Franza Liszta v roku 1911?

⁽²⁹⁾ In: *Polska jej dzieje u kultura od czasow najdawniejszych do chwili obecnej*. Tom drugi, 1572-1795. Warszawa.

⁽³⁰⁾ *Dictionnaire de la musique*. Marc Honegger. Časť L-Z. Bordas, Paris, 1993, s. 882.

Odpoveď M. D.:

Pani Lengová touto otázkou potvrdzuje buď katastrofálnu neznalosť slovenských dejín alebo úmysel falzifikovať dejiny Slovákov. Dovolím si jej pripomenúť, že v tom čase napríklad v Černovej roku 1907 už nebolo len palicovanie a dereše, ale strelba, masaker za to, že sa ľudia chceli modliť v slovenčine.

Pani Lengová

nepovažuje Liszta za slovenského-slovanského skladateľa:

„...Franz Liszt neovládá pôvodný jazyk hymny a pre dokonalé porozumenie a jeho zhudobnenie potreboval vedieť presne podľa slovosledu význam jednotlivých slov. Demkov komentár k publikovanému faksimile rukopisu predstavuje teda opäť konfúziu a zavádzanie verejnosti! Tento dokument by mal byť podľa Demka prelomovým argumentom Lisztovej identity Slováka.“ ⁽³¹⁾

Odpoveď M. D.:

Najväčší francúzsky skladateľ Camile Saint-Saëns si uvedomil dve zvláštnosti spojené s Lisztom už pred sto rokmi, čo dodnes niektorí muzikológovia na Slovensku nezaevidovali. Camile Saint-Saëns roku 1909 vydal knihu s titulom „*Portraits et souvenirs*“, kde pod titulom Franz Liszt (pozri ukážku) pochopil v súvislosti s Lisztom dve veci:

- I. Hongrois (Uhor) je v skutočnosti Slováč-Sláv;
- II. Zároveň (samozrejme na základe aj Lisztovej knihy o Chopinovi), v kontexte Lisztovej výslovnosti, čím sa dištancoval od maďarského „z“ – vyjadril Lisztovu skutočnú identitu. Veď kto mohol v cudzine lepšie poznať Liszta ako práve Saint-Saëns, tento jeden z najvzdelanejších intelektuálov Francúzska! Saint-Saënsovo potvrdenie, že Liszt je

⁽³¹⁾ J. Lengová: *Fikcia: Franz Liszt ako Slováč*. In: *Hudobný život*, roč. 42, 2010, č. 9, s. 12.

Slovák-Sláv je v skutočnosti jedným z najsilnejších dokumentov o Lisztovej slovenskej identite!!⁽³²⁾

Porovnanie kontextu a výkladu *Totentanzu* v tradícii *Dies Irae* v *Medicejskom glagolskom kódexe* (pozri M. Demko: *Totentanz Franza Liszta*. Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2010, s. 115-116.) a závažnosti výkladového prekladu s poznámkami v samotnom dokumente Slavimo slavno Slaveni (In: *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt*, 2008, s. 125-9) dáva jednoznačnú odpoveď: autorom prekladu a výkladového prekladu s poznámkami tematiky tak mimoriadnej náročnosti mohol byť len Franz Liszt. Predsa výklad textu siahal nad rámec obyčajného prekladateľa. Domnienka pani Lengovej, že text s vysvetlivkami potreboval skladateľ pre lepšie zhudobnenie, je nelogická, pretože v poznámke k prvému veršu vpravo napísal Liszt výklad: „Dies singt der Chor, und wird wiederholt bei jeder Strophe“, teda kompozícia bola už hotová!⁽³³⁾

Ďalej medzi textom Pucica a rukou písaným textom Liszta sú rozdiely medzi slovanskými jazykmi, napríklad vo verši 4:

PUCIC

Spasovu prvi nauku

Slavenskim slovom odieše

Božiju službu slovješe

Rieči poznatom u puku

LISZT

Spasovu pervi nauku

Slovenskim Slovom odješe

Božiu službu slovješe

Reči poznatom u puku

Pani Lengová tvrdí,

že Liszt „neovládal slovanské jazyky, ani slovenčinu!“⁽³⁵⁾

⁽³²⁾ Camille Saint-Saëns: *Portraits et souvenirs*. Calmann-Lévy, Paris, 1909, s. 19. Otázky vzťahu termínov Slovák-Sláv-Sklavón-Slavón-Slavónia-Sláv-Tót-Uhor pozri M. Demko: *Totentanz Franza Liszta*, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2010, s. 44.

⁽³³⁾ M. Demko: *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt*. Slovenská biologická spoločnosť, Bratislava, 2008, s. 128.

Odpoveď M. D.:

Tak ako sme už vyššie naznačili a dokumentovali v ukážkach, môžeme predstaviť aj ďalšie Lisztove výroky, ktoré sa vzťahujú práve k Slovákom-Slovanom a k ich jazyku, ktoré sú nepopierateľným výsledkom jeho „myšlienkových – jazykových“ procesov.

- Napríklad Franz Liszt v roku 1875 (teda po rakúsko – maďarskom vyrovnaní v roku 1867) píše Carolyne Wittgenstein, že nikto iný necíti tak bratsky s poľskou krvou ako on, čím zdôrazňuje svoj slovensko-slovanský cit s inými slovanskými národnosťami v hesle v tomto synonyme ako: „ideál Slávov, symbolizmus Slávov, sentiment a dúfanie Slávov!“⁽³⁵⁾
- Donekonečna opakovaná fráza u starších biografov o Lisztovi „dieťa od Dunaja“, ktorá pripomína Liszta nielen v súvislosti s Uhorskom, ale aj s Dunajom, keď výlučne v synonyme rieky Dunaj bola predstavovaná maďarská tradícia, je skutočná dokumentácia o tomto výroku spojená práve len so Slováckmi-Slovanmi (teda nie s Poľskom, Bohémiou, Chorvátskom atď.). Liszt použil termín „dieťa od Dunaja“ v spomienkach na slovensko-slovanskú tradíciu. V týchto asociáciách sa vyslovil aj o slovenskom-slovanskom pobreží vo Venezii (v Benátkach), ku ktorému mal osobitný vzťah a z ktorého, podľa Liszta, vyžaruje tajná a skrytá sila, ktorá mu umožňuje snívať o starej slovenskej-slovanskej tradícii.⁽³⁶⁾ A v skutočnosti aj o jeho pôvode slovensko-slovanského „dieťaťa od Dunaja“, teda na brehu *riva degli Schiavoni*. Nič podobné nenachádzame vo vzťahu k maďarskému, francúzskemu alebo nemeckému etniku. Nakoniec, keby bol Nemeck, nemohol by stále zdôrazňovať, že je Uhor!

⁽³⁴⁾ J. Lengová: Fikcia: Franz Liszt ako Slovák. In: *Hudobný život*, roč. 42, 2010, č. 9, s. 12.

⁽³⁵⁾ ... „l'ideal slave, le symbolisme slave, le sentiment et les espérances slaves!“ In: Franz Liszt: *Correspondance*. JCLattes, 1987, s. 513.

⁽³⁶⁾ Franz Liszt: *Pages romantiques*. Publiées avec une introduction et des notes par Jean Chantavoine. Librairie Félix Alcan, Paris, Breitkopf et Härtel, Leipzig, 1912, s. 204-5.

Výroky maďarského parlamentu o Lisztovi a otázky falzifikátov.

Pani Lengová píše:

„V konečnom dôsledku by takéto výroky znamenali, že Liszt bol nesvojprávnym človekom – figúrkou, ktorá sa dala ovládať a zneužívať.“⁽³⁷⁾

Odpoveď M. D.:

Ak maďarská kultúrna a politická elita si hneď po Lisztovej smrti uvedomila, že v skutočnosti nevlastní žiaden dokument o Lisztovi, ktorý by mohol poslúžiť ako základný materiál pre potvrdenie maďarskej identity Franza Liszta, oficiálne – ako je známe, Liszta nakoniec umelecky degradovali a sa ho vzdali.⁽³⁸⁾ Prvý minister maďarského parlamentu Tisza si v skutočnosti uvedomil, že všetky pokusy falzifikovať obraz Liszta ako Maďara boli zbytočnou námahou maďarských biografov. Tým chcem zdôrazniť, že falzifikáty o skutočnej Lisztovej identite, ktoré chce dnes pani Lengová oživovať, zavrhol tak maďarská elita ako aj informovaný maďarský parlament pred viac ako sto rokmi. K Lisztovej identite chýbalo len jedno: slobodný slovenský národ, ktorý by sa mohol k svojmu géniovi prihlásiť. Stalo sa tak až v súčasnosti.

Ako je možné, že predstaviteľka muzikológie SAV neovláda (a to nielen pri Lisztovej otázke) problematiku manipulácie a falzifikácie 19. storočia? Tak dôležitý problém, ktorý sa viaže práve s identitou Liszta? A pritom si dovoľuje uvádzať literatúru Walkera, ktorý markantným spôsobom podčiarkol túto neprehľadnú problematiku. Áno, La Mara (Marie Lipsius), vydala prvý zväzok korešpondencie Franza Liszta sedem rokov po

⁽³⁷⁾ Jana Lengová: *Franz Liszt – čo rozprávajú pramene*. In: *Hudobný život*, 2011, roč. 43, č. 1-2, s. 25.

⁽³⁸⁾ Dobroslav Orel: *František Liszt a Bratislava*, edit. FFUK Bratislava, tlač v Prahe, 1925. podobne aj Alan Walker: *La Mort de Franz Liszt*, 2007

Lisztovej smrti spôsobom, že nielen nechala bokom isté problematické listy, ale (ako to uviedol aj Walker), cenzurovala Lisztovu korešpondenciu a upravovala do nemčiny spôsobom, aby sme sa nikdy nedozvedeli o jeho skutočnom materinskom jazyku.⁽³⁹⁾ Istým spôsobom to platí aj o Lisztovej biografke Ramanovej, o ktorej je už všeobecne známe, že Liszt vonkoncom nebol nadšený jej prácou. Pani Lengová ospravedlňuje túto skutočnú kriminalitu dejín nejakou vedomou selekciou a krátením listov v starších vydaniach a podobne, atď.?⁽⁴⁰⁾ Pritom veci boli ďaleko horšie aj s Lisztom; išlo o cenzúru a vyslovenú špionáž. Rád by som upozornil pani Lengovú, že ešte aj Lisztove nedospelé deti boli špiónované do tej miery, že používali vo svojich listoch šifrované písmo, nad ktorým stoja dodnes otázniky.⁽⁴¹⁾

Pre mňa osobne je zdruvujúce, že pravdivé informácie sa ani dnes nedostávajú študentom muzikológie na slovenských univerzitách (hlavne preto, že by sa muselo zodpovedať, prečo sa falzifikovalo a manipulovalo a to práve okolo osobnosti Franza Liszta!). Slovensko si už nemôže dovoliť nekriticky hodnotiť svoju minulosť a v našom prípade stereotypne sa zastrešovať „akademickou oficialitou“, ktorá naďalej zľahčuje drámu Franza Liszta do tej miery, že už aj na akademickej pôde je tendencia predstaviť Liszta dokonca ako „superstar“. Tým ostáva stranou samotná podstata celoživotného zápasu Liszta a pokračuje jeho „žalárovanie“. Aj keď som si vedomý istých nedostatkov v mojich prácach, ide vždy len o nepodstatné chyby, ktoré neovplyvňujú základnú tému, t.j. vidieť Liszta ako Slováka. Skutočná vedeckosť v tejto centrálnej otázke sloven-

⁽³⁹⁾ Alan Walker: *Franz Liszt*. Tome I. Fayard, 1989, s. 14, 17.

⁽⁴⁰⁾ Jana Lengová: *Franz Liszt – čo rozprávajú pramene*. In: *Hudobný život*, 2011, roč. 43, č. 1-2, s. 26.

⁽⁴¹⁾ Franz Liszt: *Lettres a Cosima et a Daniela*. Présentées et annotées par Klára Hamburger. Mardaga, Hayen, 1996, s. 9: „...les filles furent obligées – dans un premier temps – de vivre sous la surveillance et sous l’espionnage de la vieille et sévère gouvernante...“; (a s. 32).

skej kultúry v téme našej doby musí byť založená aj na vedeckej čestnosti. Oficiálny štatút akadémie, Hudobného centra či iných inštitúcií zaväzuje aj informovať o tak vážnych udalostiach o Lisztovi pre Slovensko, aké sa udiali aj v Raidingu roku 2006. Tým viac, že informácie (akékoľvek, ktoré sa týkajú Slovenska) by sa mali dostať aj do slovenských masmédií, na ktoré majú privilegovaný dosah práve spomenuté inštitúcie, a teda aj pani Lengová. Rozhodne avšak nie tak oneskorene a dokonca spôsobom paródie, akým sa to koná. ⁽⁴²⁾

Zo strany Slovenska si nemôžeme dovoliť nevidieť a nedoceňovať celoeurópsky vývin poznania problematiky Franza Liszta, ktorý smeruje k Slovensku. V konečnom dôsledku pri Lisztovej otázke ani nemusíme zdôrazňovať nedostatky či spôsoby vyjadrené oponentkou pani Lengovou, ale treba vyzdvihnúť skutočnosť, že argumentácie, ktoré môže aj Slovensko prezentovať o identite a vzťahu Liszta k Slovákom, sú neporovnateľné a nevyvrátiteľné.

Pre mňa ako autora a tiež pre Lisztovu spoločnosť na Slovensku je určujúce, že krajina, na území ktorej sa Liszt narodil (Rakúsko-Raiding), ponúkla Slovensku osobnosť Franza Liszta, aby takto bola zapísaná a prezentovaná pod slovenským znakom.

A konečne aspoň takto, po jeho smrti, sa týmto aktom učiní zadosť Lisztovej vôli.

⁽⁴²⁾ Jana Lengová: *Franz Liszt – čo rozprávajú pramene*. In: *Hudobný život*, 2011, roč. 43, č. 1-2, s. 27: „Ponúka sa hypotéza, že pracovník, ktorý pripravoval prezidentovi prejav chcel byť aktuálny ...“.

Vyhlásenie:

V mene mojej osoby, ako aj Lisztovej spoločnosti na Slovensku túto skutočnosť vítame a to s vyhlásením, že Franz Liszt je slovenský skladateľ. Uvedomujeme si vývoj tejto problematiky z hľadiska histórie v týchto centrálnych medzníkoch:

- oficiálne vyhlásenie predsedu vlády Kálmána Tiszu na pôde maďarského parlamentu 26. februára 1887, teda po Lisztovej smrti, ktorým Maďari degradovali umeleckú veľkosť Franza Liszta a odmietli ho prijať ako maďarského skladateľa;
- moje publikácie a články o živote a diele Franza Liszta vydané v zahraničí i na Slovensku, ktorými sa od roku 2003 potvrdzuje slovenská identita tohto hudobného génia;
- vyhlásenie samotného prezidenta Rakúskej spolkovej republiky pána Heinza Fischera, ktorý na základe rakúskych výskumov a za prítomnosti rakúskej muzikológie a európskej kultúrnej elity, obzvlášť aj prítomnosti Lisztovej prapravnúčky Nike Wagner dňa 15. októbra 2006 pri slávnostnom otvorení Koncertného domu Franza Liszta v Raidingu, potvrdil slovenskú identitu Franza Liszta: „Bundespräsident Heinz Fischer hob in seiner Rede die europäische Dimension von Liszt hervor, der als Mitglied der slowakischen Minderheit im damaligen Ungarn geboren wurde und zum polyglotten Weltbürger aufstieg.“ ⁽⁴³⁾

Týmto nezvyčajným spôsobom Nike Wagnerová poctila Slovákov aj svojim súhlasom so slovenskou identitou Franza Liszta a tým bezpochyby svojou prítomnosťou na tejto slávnosti odovzdala a nechala doznievať veľké „echo“ vôle nášho slovenského génia Franza Liszta ostať pri svojom národe.

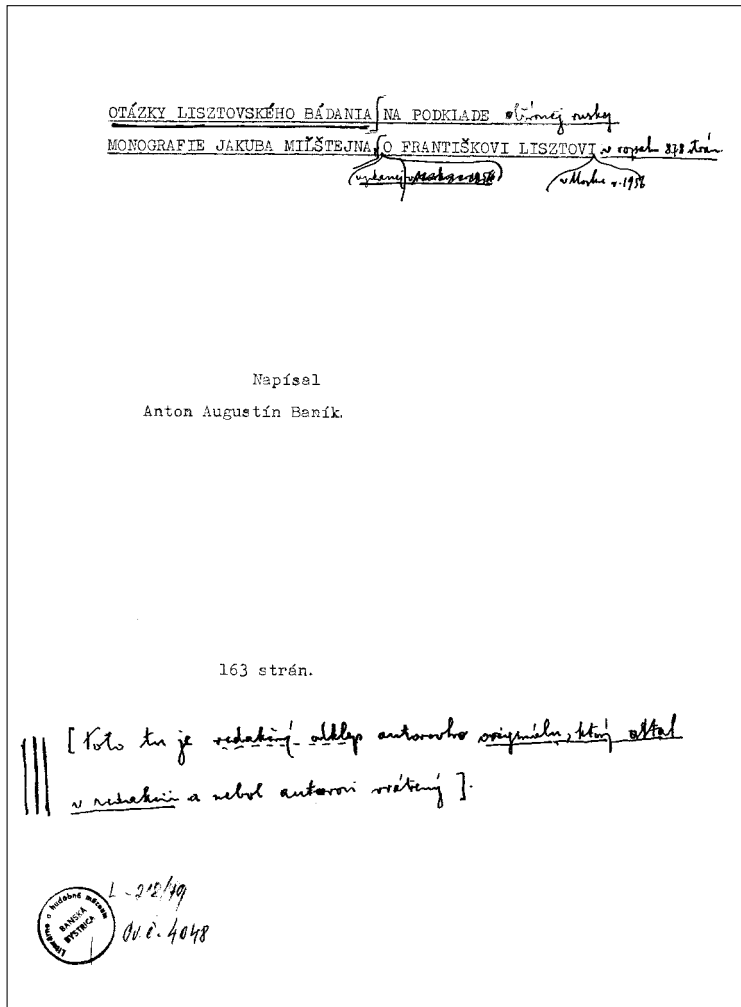
⁽⁴³⁾ *Ein Haus für Franz Liszt im Burgenland*. In: *Salzburger Nachrichten*, 17.10.2006, www.salzburg.com *Concert hall, Raiding*. In: *Architecture* (holandský časopis), 2006, www.a10.eu

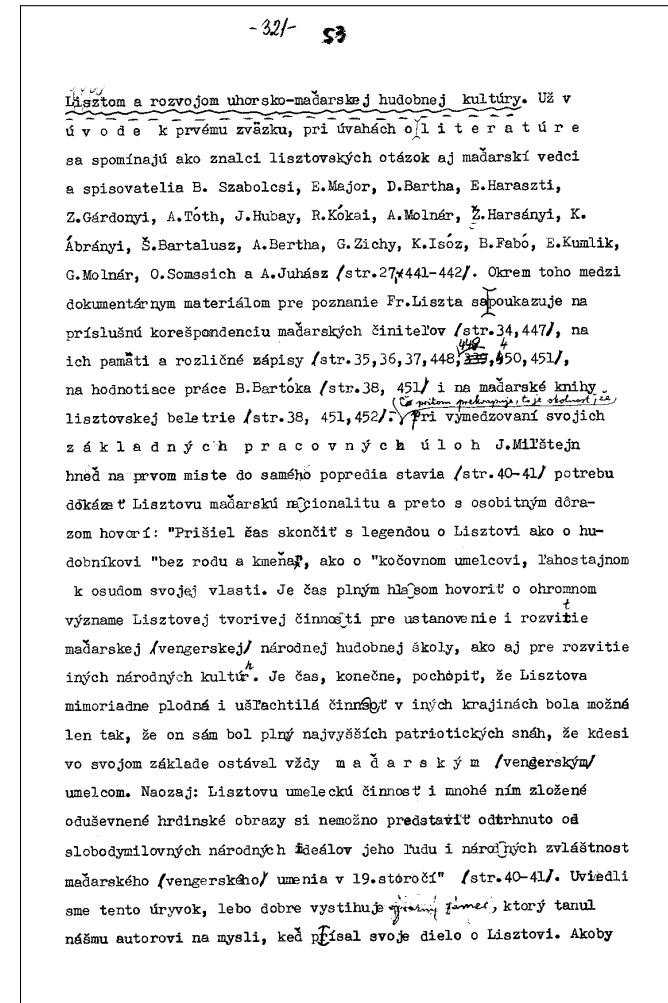
*Na fotografii je prapravnúčka Franza Liszta
Nike Wagnerová.*

Obraz J. I. Repina, zobrazujúci Franza Liszta, ktorý sa považuje za stratený. Impozantná malba Repina evokuje odvrátenú tvár Liszta od apokalyptického pozadia, obrátená k východu. Meditácia na Totentanz?

Titulná strana štúdie a recenzie významného slovenského muzikológa a Lisztológa Antona Augustína Baníka z roku 1979 k Milštejnovej knihe o Lisztovi (viď. titul); ktorá nebola nikdy vydaná, ani dodnes citovaná slovenskými muzikológmi. Donedávna sa tiež považovala za stratenú. Prečo?

A. A. Baník vo svojej štúdií k Milštejnovej knihe o Lisztovi okrem iných významných poznámok podčiarkoval problematiku neujasneného prekladu slova „uhorským“ (vengerským) – maďarským, čím zvláštnym spôsobom tento sovietsky muzikológ chcel vysvetľovať maďarský pôvod Liszta. Čo Baník kritizoval.

Výber publikácií

Miroslava Demka k Lisztovej otázke

- *Franz Liszt compositeur Slovaque. L'Age d'Homme*, Lausanne, február 2003.
- *Konečne Franz Liszt prijatý svojou domovinou*. Slovenská biologická spoločnosť SAV, Bratislava, jún 2003.
- *Stratený syn Slovenska Franz Liszt*. Slovenská biologická spoločnosť SAV, Bratislava, december 2003.
- *Die Frage der slowakischen Identität von Franz Liszt oder über Versuche der Elimination eines mitteleuropäischen Volkes der Slawen*. Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2005. (Publikácia vydaná na základe prednášky v Rakúsku pod záštitou UNESCO)
- *Franz Liszt a jeho domovina*. Zborník z 1. konferencie o Franzovi Lisztovi zo strany Slovenska. SBS SAV, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2007.
- *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz Liszt*. Slovenská biologická spoločnosť, Bratislava, 2008.
- *Franz Liszt a jeho domovina*. Zborník z 2. konferencie *Franz Liszt a Slovensko v politickom a náboženskom zápase v európskych dejinách 19. storočia*. SBS SAV, Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2008.
- *Stratený syn Slovenska Franz Liszt*. Slovenská biologická spoločnosť SAV, Bratislava, 2008 (korigované a doplnené vydanie).
- *Ukradený skladateľ Franz Liszt. (Hudební génius Slovenska. Neznámá fakta.)* Eko-konzult, 2010 (vydáno u príležitosti 200. výročí narodenia Franze Liszta).
- *Totentanz Franza Liszta*. Lisztova spoločnosť na Slovensku, Bratislava, 2010 (vydané pri príležitosti 200. výročia narodenia Franza Liszta).

Demko Miroslav

Vyhlasujeme: Franz Liszt je slovenský skladateľ

© Lisztova spoločnosť na Slovensku, 2011
v spolupráci s vydavateľstvom Eko-konzult, Bratislava

Sadzba: DIO, www.dio.sk
ISBN 978-80-8079-146-9

